

Voorstel aan de gemeenteraad

Opsteller

Werf, Else van der

Kenmerk

Z.25.512435 / D.25.2029028

Vertrouwelijkheid

Openbaar

Onderwerp

Raadsvoorstel wijzigingen individuele inkomenstoelage

Voorgesteld besluit

1. De verhoging van de inkomensgrens van de individuele inkomenstoelage van 100% naar 110% per 1 januari 2027 vast te stellen
2. De verlaging van de bedragen van de individuele inkomenstoelage per 1 januari 2027 vast te stellen:
 - van € 553 naar € 425 voor een alleenstaande;
 - van € 688 naar € 531 voor een alleenstaande ouder;
 - van € 759 naar € 637 voor gehuwden/samenwonenden.
3. Bij de Begroting 2027 integraal af te wegen structureel € 100.000 beschikbaar te stellen om de verwachte extra toekenningen te kunnen dekken

Inleiding

De individuele inkomenstoelage is een vast bedrag, dat inwoners met een laag inkomen (van 21 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd) jaarlijks bij de gemeente kunnen aanvragen. Het is bedoeld als aanvulling voor mensen die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen en die geen zicht hebben op inkomensverbetering. De toeslag is opgenomen in artikel 36 van de Participatiewet. Ons gemeentelijk beleid is vastgelegd in de 'Verordening individuele inkomenstoelage gemeente Heerenveen'.

Voor de raadsvergadering van 7 juli 2025 hadden de FNP en SP een motie ingediend om de inkomensgrens en bedragen van de individuele inkomenstoelage aan te passen. Onder meer doordat de Wajong sneller is gestegen dan de bijstand, komen Wajong'ers sinds enige tijd niet meer in aanmerking voor de toeslag, terwijl zij deze toeslag voorheen wel konden krijgen. Dit is één van de redenen voor beide partijen geweest om de motie in te dienen. Na een toezegging van wethouder Sytsma om diverse mogelijkheden door te rekenen, is deze motie ingetrokken. Met dit voorstel komt het college tegemoet aan deze toezegging (ID-nr. 192 'Verhoging grens individuele inkomenstoelage').

In gemeente Heerenveen hanteren we op dit moment een inkomensgrens van 100% bijstandsnorm. De bedragen zijn € 553 voor een alleenstaande, € 688 voor een alleenstaande ouder en € 759 voor gehuwden/samenwonenden. Deze bedragen zijn het hoogste van Friesland en daarmee hoger dan de Friese gemiddelden (respectievelijk € 393, € 465, € 543 in 2025). De inkomensgrens die wij hanteren is lager dan het Fries gemiddelde van 105%.

Indien u instemt met beslispunt 1 en/of 2, zal het college in de loop van 2026 een gewijzigde verordening individuele inkomenstoelage aan u voorleggen. Beoogde ingangsdatum is dan 1 januari 2027. Hoewel dat nog ver weg lijkt, is deze termijn noodzakelijk om de wijzigingen zorgvuldig en volledig te implementeren. Bovendien kunnen we hiermee direct aansluiten bij de Participatiewet in Balans. Hierin is de mogelijkheid opgenomen om de individuele inkomenstoelage per 1 januari 2027 ambtshalve toe te kennen.

Beoogd effect

Versterking van de bestaanszekerheid van een bredere groep inwoners.

Argumenten

1.1 Hierdoor komen meer huishoudens met een laag inkomen in aanmerking voor de toeslag

In Heerenveen ligt de inkomensgrens van de individuele inkomenstoelage nu op 100% bijstandsnorm, waardoor de laagste inkomens hiervoor in aanmerking komen. Maar ook een inkomen van 110% bijstandsnorm biedt nog steeds weinig financiële ruimte. Ook huishoudens met dit inkomen kunnen moeite hebben om onverwachte kosten op te vangen, te sparen en ervaren soms financiële stress. Door deze groep toegang te geven tot de toeslag, bieden we hen een betekenisvolle financiële buffer. De Participatieraad juicht deze verhoging naar 110% toe.

1.2 Hierdoor komt een deel van de arbeidsongeschikten (weer) in aanmerking voor de toeslag

Door de inkomensgrens te verhogen naar 110% kan een deel van de Wajong'ers van 27 jaar en ouder weer gebruikmaken van de individuele inkomenstoelage. In principe is hun netto inkomen te hoog, maar doordat we op grond van de Participatiewet bij het berekenen van hun inkomen de jonggehandicaptenkorting buiten beschouwing mogen laten, voldoet een deel van hen alsnog aan de inkomensvoorwaarden. Voor Wajong'ers jonger dan 27 jaar geldt deze vrijstelling niet (zie kanttekening 1.1).

1.3 Hiermee is de kans op schrijnende gevallen kleiner

Het stellen van een grens betekent altijd dat er mensen zullen zijn die (net) geen recht hebben. De huidige grens van 100% bijstandsnorm geeft echter een grotere kans op schrijnende gevallen. Het komt wel eens voor dat iemand die al jarenlang een bijstandsuitkering heeft, in een bepaalde maand extra inkomen heeft gehad. Waarmee het inkomen boven de 100% bijstandsnorm uitkomt en de aanvraag van de individuele inkomenstoelage afgewezen moet worden. Dat terwijl er nog steeds geen perspectief op inkomensverbetering is. Door een grens van 110% te hanteren is de kans op deze schrijnende gevallen kleiner.

2.1 Verlaging van de bedragen is nodig om de kosten binnen de perken te houden

Verhoging van de inkomensgrens betekent dat de potentiële doelgroep groter wordt. Indien we daarbij dezelfde bedragen zouden hanteren als nu, dan zou dit betekenen dat het budget naar verwachting structureel met meer dan € 200.000 verhoogd zou moeten worden. Door de bedragen van de individuele inkomenstoelage iets te verlagen, blijven de extra kosten nog enigszins beperkt.

2.2 Bestaanszekerheid is een belangrijk thema van deze gemeenteraad

Verdere verlaging van de bedragen dan nu voorgesteld acht het college onaanvaardbaar, omdat dit de huidige groep rechthebbenden onevenredig zwaar zou raken. Juist deze groep heeft de toeslag hard nodig.

Met de voorgestelde bedragen blijven we boven het Friese gemiddelde, waarmee de negatieve effecten voor de huidige doelgroep zoveel mogelijk worden beperkt. Tegelijkertijd maken we het mogelijk om een bredere groep inwoners te ondersteunen. Deze afweging sluit goed aan op het streven van deze raad (en het college) naar versterking van de bestaanszekerheid van de minima in gemeente Heerenveen.

2.3 Deze bedragen dragen bij aan meer uniformiteit in Fryslân

Van 14 andere Friese gemeenten zijn de bedragen van de individuele inkomenstoeslag bekend. Slechts drie gemeenten hanteren dezelfde bedragen. Het college hecht waarde aan meer uniformiteit in de minimaregelingen binnen Fryslân. Daarom sluiten we aan bij de gemeente die bedragen hanteert die het meest passen bij onze overwegingen. Dit is Súdwest-Fryslân. Overigens hanteert deze gemeente ook een inkomensgrens van 110%.

3.1 Dit is het bedrag dat naar verwachting nodig is om de kosten te dekken

Uit cijfers van het CBS en Data Fryslân blijkt dat de potentiële doelgroep bij een inkomensgrens van 110% stijgt met circa 700 huishoudens. Een deel daarvan zal niet aanvragen en/of heeft geen recht hebben. Ervan uitgaande dat circa 2/3 van de nieuwe doelgroep aanvraagt en recht heeft, is naar verwachting structureel € 100.000 extra nodig voor de individuele inkomenstoeslag.

3.2 Bij de begroting maakt de raad een integrale afweging

Bij de Begroting worden alle beleidsvoornemens en financiële keuzes in samenhang beoordeeld. Door het benodigde budget voor de verruiming van de individuele inkomenstoeslag hierin mee te nemen, kan de raad een weloverwogen besluit nemen over de dekking van de te verwachten kostenstijging.

Risico's of kanttekeningen

1.1 Met deze inkomensgrens heeft een deel van de arbeidsongeschikten geen recht op de toeslag

Zoals blijkt uit argument 1.2 mag de jonggehandicaptenkorting voor Wajong'ers van 27 jaar en ouder buiten beschouwing worden gelaten, waardoor hun in aanmerking te nemen inkomen binnen de grens van 110% valt. Deze regel geldt níet voor Wajong'ers die jonger zijn dan 27 jaar. Dit is een bewuste keuze van de wetgever geweest. Gevolg is dat deze jongere groep bij verhoging van de grens naar 110% nog steeds geen recht heeft op de individuele inkomenstoeslag.

De Participatieraad vraagt in hun advies aandacht voor deze groep Wajong'ers jonger dan 27 jaar. Het college begrijpt de zorgen om deze doelgroep en heeft daarom ook de optie overwogen om de inkomensgrens naar 115% te verhogen. Dit is echter niet wenselijk. Hierdoor zouden de kosten nóg verder oplopen. Bij een verhoging van de grens naar 115% stijgt de potentiële doelgroep namelijk met zo'n 300 huishoudens extra ten opzichte van de grens van 110%.

Ook Wajong'ers die onder de oude regels vallen (vóór 2015) komen mogelijk niet in aanmerking voor de toeslag. Zij kunnen namelijk recht hebben op een garantiebedrag, als aanvulling op de uitkering. Welke grens gehanteerd zou moeten worden om hen wel in aanmerking te laten komen voor de toeslag valt niet te zeggen, omdat het garantiebedrag waarop zij mogelijk recht hebben per persoon kan verschillen.

Of inwoners met een WIA-uitkering met deze grens de individuele inkomenstoeslag kunnen krijgen, valt ook niet te zeggen. De WIA is afhankelijk van het loon dat iemand voorheen verdiende. De hoogte wordt dus individueel bepaald, waardoor we hier geen berekening op los kunnen laten.

2.1 Door een verlaging van de bedragen gaat de huidige groep rechthebbenden erop achteruit

De bedragen van de individuele inkomenstoeslag zijn al jaren gelijk (afgezien van de standaard indexering). De huidige groep rechthebbenden zal dus minder geld krijgen dan ze tot nu toe gewend waren. Tegelijk is de verlaging noodzakelijk om de kosten beheersbaar te houden nu de doelgroep wordt vergroot. Daarbij blijven de nieuwe bedragen nog altijd ruim boven het Fries gemiddelde.

De Participatieraad stelt voor om binnen het sociaal domein € 100.000 extra te zoeken, zodat de bedragen gelijk kunnen blijven. Dit acht het college niet haalbaar. In 2025 is al breed gekeken naar mogelijke ombuigingen, waarbij het sociaal domein juist zoveel mogelijk is ontzien vanwege de maatschappelijke impact. Het is daarom niet logisch om nu alsnog binnen dit domein extra middelen vrij te maken.

Voor de voorgestelde aanpassing is al een extra investering van € 100.000 nodig. In een periode van bezuinigingen is het niet uitlegbaar om dit bedrag te verdubbelen.

2.2 Andere scenario's leveren grote nadelen op

Andere denkbare scenario's, bijvoorbeeld het scenario in de motie met lagere bedragen, zijn door het college nadrukkelijk overwogen maar bewust niet gekozen. Deze alternatieven leiden óf tot een nog verdere verhoging van de kosten óf tot een substantiële verlaging van de bedragen, wat onaanvaardbare gevolgen heeft voor de huidige groep rechthebbenden. Dit is bijvoorbeeld het geval als we de verhoging van de inkomensgrens budgetneutraal zouden willen doen. In dat geval zouden de bedragen met ruim € 230 verlaagd moeten worden. Indien we de inkomensgrens zouden verhogen naar 110% en de bedragen gelijk houden als nu, zou structureel € 200.000 extra nodig zijn.

Het scenario zoals nu voorligt is in de ogen van het college het best denkbare scenario. De situatie houden zoals nu (100% bijstandsnorm, hogere bedragen) heeft de tweede voorkeur van het college.

3.1 Het blijft een schatting

Natuurlijk is de berekening van het benodigde bedrag zo realistisch mogelijk gedaan. Echter ontkomen we niet aan het doen van aannames en schattingen, bijvoorbeeld over het aandeel niet-rechthebbenden en de verdeling van het huishoudtype dat aanvraagt. Het bedrag dat structureel nodig is, is dus niet met zekerheid te bepalen. Maar € 100.000 lijkt het meest waarschijnlijke bedrag dat nodig is.

Overigens was verhoging van de inkomensgrens naar 110% en verlaging van de bedragen ook een van de ombuigingsvoorstellen. Dit is niet doorgegaan omdat deze ombuiging geen deel uitmaakte van het gekozen scenario. Dat voorstel was een ruwe schattig waarbij was uitgegaan van nog lagere bedragen voor de individuele inkomens toeslag, in combinatie met een strengere beoordeling dan nu van het criterium "geen zicht op inkomensverbetering". Om deze redenen leidde dit tot een kostenbesparing in plaats van een -stijging.

3.2 De behandeling van de begroting vindt pas plaats in november 2026

Vanwege de gemeenteraadsverkiezingen komt er dit jaar geen Perspectiefnota, maar een Perspectiefbrief. De integrale afweging kan daardoor pas plaatsvinden bij de behandeling van de begroting in november 2026. Als u niet instemt met de extra € 100.000 bij de begroting kunnen de wijzigingen niet doorgaan, óf moet elders een ombuiging plaatsvinden om de wijzigingen te kunnen realiseren.

Communicatie en participatie

De Participatieraad is betrokken geweest bij dit voorstel. Het advies van de Participatieraad aan het college vindt u in de bijlage.

Indien u instemt met aanpassing van de inkomensgrens en/of de bedragen, zal het college eind 2026 (na behandeling van de begroting) de gewijzigde verordening aan u voorleggen. Na vaststelling van die verordening gaan wij onze inwoners informeren. Meer informatie hierover ontvangt u met dat raadsvoorstel.

Indien u besluit niets te wijzigen aan de inkomensgrens en bedragen, dan zijn er geen directe gevolgen voor de huidige rechthebbenden en zal geen communicatietraject worden gestart.

Financiën

Uit cijfers van het CBS en Data Fryslân dat de potentiële doelgroep bij een inkomensgrens van 110% stijgt met circa 700 huishoudens. Een deel daarvan zal niet aanvragen en/of heeft geen recht hebben. Ervan uitgaande dat circa 2/3 van de nieuwe doelgroep aanvraagt en recht heeft, is naar verwachting structureel € 100.000 extra nodig voor de individuele inkomenstoeslag. Dit bedrag wordt meegenomen in de Begroting 2027 voor een integrale afweging. Indien u hiermee instemt zal het budget bijzondere bijstand met dit bedrag worden verhoogd. Uit dit budget wordt de individuele inkomenstoeslag betaald.

Met extra uitvoeringskosten is geen rekening gehouden, omdat de mogelijkheid van ambtshalve toekenning voor minder administratieve lasten zorgt, ondanks de toename van het aantal rechthebbenden. Bovendien is de afwikkeling van de aanvragen intussen vergaand gedigitaliseerd, waardoor minder uitvoeringshandelingen nodig zijn. Al met al is de verwachting dan ook dat de uitvoeringskosten niet zullen toenemen.

Bijlagen

Advies Participatieraad